

(המשך מעמוד 25)

המישטר האיראני. עצם הרעיון הפריך את התירוף שהושמע לאחר מכן על ידי הנשיא רגן, שהכוונה היתה לעודד רק "איראנים מתונים", המתנגדים לקו המישטר. כאשר צץ רעיון המישלחת לאיראן, לא עלה על דעת האמריקאים לקחת אתם את ניר הישראלי. זה נראה להם מסוכן מדי — ולא רק בשל הסיכון האישי. הם גם חששו שישאל תוכל להתפתח להדליף את העניין, כדי לסכסך בין ארצות-הברית ובעלות-בריתה בעולם הערבי. חשש אמריקאי זה מפני המאקיאולוים הישראלי ליווה את הפרשה לכל אורכה. נורת' לא היה שותף לו.

ראש הסייאי, שהיה בסוד העניין, הציע: "כראש השגשג יתקשר עם ראשיהמשלה פרס, יודה לו ויגיד לו שלא ניקח את האיש שלו לפגישה... עלינו לזכור שהדלת רב הפגישה יכולה להיות כראית לישראל. רק ארבעה אנשים בישראל יודעים על הדיונים: ראשיהמשלה, מזכירו הצנאי, ניר והבוס של ניר במשרד ראשיהמשלה."

מי שברר כי כך אפשר לדחוק את ניר החוצה, מעה, ובך נרשם: בור ניר הפעיל לחץ כדי להיכלל במישלחת... רשישה זו נדחתה תחילה. החלטה זו הועברה על ידי הבית הלבן לראשיהמשלה הישראלי פרס, וזה עירער עליה. ניר נכלל במישלחת.

הנסיעה לטהראן היתה מלווה בקוריוזים רבים. קשה היה לארגן לודומנים, כי אנחנו כפופים לרשישות השבת בישראל, ולרשישות הרמאן בטהראן...

ברך לטהראן הוזמנה מתנה איראנים: "ועגתישוקולד שנאפתה כמאפיה כשרה בתל-איב — מין כריחה פרטית שבין נורת' וגורבאניפאר..."

עצם נסיעתו של ניר לטהראן — ויותר מכן, דרישתו להיכלל במישלחת — הם גילויים של אותו אומוני-הלב האיש, שצייץ אותו בתקופות קודמות. הוא נשא דרכו אירי מזויף על שם "אדם מילר", והוצג בכל הפגישות באמריקאי. אולם לאחר מכן הסתבר שהאיראנים ידעו כל הזמן שניר הוא ישראלי.

המישלחת שהתה בטהראן במשך כמה ימים סוערים. מלכתחילה לא הסתדרו האמריקאים עם האיראנים, ולא רק מפני שרירה נשימתם של האיראנים היתה יכולה לעכר את עורו של סוס יאור, כפי שרשם אחד מהם.

האמריקאים, כדרכם, ניגשו ישר לעניין והציעו הצעות שגובשו מראש בדיונים ממושכים. האיראנים שיחקו מישחק של חתול ועכבר, התמקחו כמו כנאור של טהראן, הציעו דרישות בלתיאפשריות והציעו תשלום בשיעורים — שיחורר בנייהערוכה בזה אחר זה. הרישומים של כל הפגישות מוזכרים את ניר ברשימת-הנוכחים. הם גם מגלים כי בבית משוגעים הזה היה ניר היחיד ששמר על קור רוח, שניסה להרגיע ושהציע בכל שלב פשרות סבירות.

באחד משיאי-הפגישות קפץ הנציג האמריקאי הבכיר, רוברט מקספארלן, ממקומו ורץ בפערה החוצה. ניר רדף אחריו, עצר אותו, הרגיע אותו והחזירו לפגישה.

אולם בסופו של דבר נכשל. מקספארלן, איש פשוט ונוקשה, סבר כי האיראנים מרמים אותו, ושיאנים מתייחסים אליו בכבוד הראוי. הוא רחה את הצעה האיראנית באמצע ההתמקחות והורה למישלחת לעזוב. ניר סבר שזו שטות, והציע להמשיך ולהתמקח. אך למרות שהכל התייחסו בכבוד רדעתו, לא הוא היה האיש הבכיר במקום.

כך הסתיימה הרפתקה זו בכישלון גמור. ניר לא היה אשם בכך. העיד גורבאניפאר: "מקספארלן אמר: אם עד שעה 6 לא יושחררו כל בנייהערוכה, אני עוזב". (הנציג האיראני) אמר: אוקיי, קח שניים עכשיו ותן לנו עוד יום. הוא (מקספארלן) עזב בשעה 6. ותאמינו לי, ראיתי דמעות בעיני נורת', ניר וכולם."

בלוט על קוהרקע

משך חמישה חודשים נוספים התגדרה היוזמה בין תיקוה יואשו, כאשר ניר מתרוצץ בלי הרף, רוחף ומדרבן. היו תקלות רבות. שרהחוק, ג'וני שולץ, אשר ממנו הועלם העניין כולו, שמע מפי אחד משגריריו כי האשוקג' פנה לאיש עסקים בריטי כדי לשלח אותו במימון עיסקת-נשק איראנית ישראלית-אמריקאית. השר הנדהם פנה לפוינדקסטר, וזה רשם בווע: "מה, לכל הרוחות, עושה ניר? אנחנו כאמת לא יכולים לבטוח בבנייהכלכה האלה!"

נורת' פיים אותו: "אני מוכנים שאיננו יכולים להאמין לאיש במישחק הזה... ביקשנו מזיר שלא לבלוט על קוהרקע בעניין זה."

כאיש"י" ותיק, בוראי הבין ניר את הדימוי. כיולי, חודשים אחרי העסקיביש בטהראן, נחל ניר ניצחון: אחד מבנייהערוכה האמריקאים, הכומר לורנס ינקו, שוחרר. ניר ראה בכך הוכחה לצידקת טענתו, שיש לשחק את המישחק ולהתייחס לאיראנים בסבלנות. אבל זה לא התאים לאופי האמריקאי.

נראה כי האמריקאים ניסו לעקוב אחרי ניר, כי באחד מרישומיו כתב נורת': "ניר ופקיד במשרד ראשיהמשלה האיראני" יצאו שניהם מחזורים אולי הם נפגשים באירופה. כאשר נתקעו העניינים בווינגטון, סמך נורת' על ניר: "ניר יהיה כאן (בווינגטון) בשבוע הבא, והוא יקים די מהומות כדי להזיז את העניין."

לקראת ביקורו של ניר, שנמשך ארבעה ימים, הכין נורת' תוכיר מפורט לממונים עליו, כאילו הכין ביקור של ראש ממשלה. ניר בא לווינגטון פי דרישתו הרחופה של ראש הממשלה פרס... פרס היה רוצה להשיג את שיחוררו של החייל הישראלי — הנמצא, כפי שסבורים, ביד החיובאללה — לפני פרישתו מן התפקיד באוקטובר... ניר יפגש עם ראש הסייאי קייסי...

נורת' ביקש למסור לניר כי הנשיא מכיר בכך שלולא מאמציו, (בנייהערוכה) ויר וינקו לא היו משתחררים.

"ניר שולט בעניין"

אותה תקופה נאלץ נורת' לשחק מישחק כפול. בלי ספק למורת-דוחו. נפתח "ערוץ שני" — מגע עם קרובימישפחה של יור הפרלמנט האיראני, איש-מפתח במישטר האייתאללה. זה התנגד לשיתופם של הישראליים, מה גם שידע על ביקורו של ניר בטהראן. תוך נקיפת-מצפון רשם נורת' כי "לאחר מכן נכניס את ניר בחזרה לעניינים".

על סיקורר הוטל לטוס לתל-איב כי באוקטובר, שהיה ראש השנה תשמ"ז, ולהיפגש עם ניר. כדי להקל על דאגתו של ניר (נורת' השתמש כמילה הגרמנית ANGST, אהובה על פסיכולוגים אמריקאיים) לגבי מעמדו החדש, אנחנו מציעים שהמכתב לראשיהמשלה פרס ייחתם על ידי הנשיא.

האם נעלם הנסך?

שלב זה כבר נסתם הגולל על כל הפרשה — אך נורת' לא ידע זאת עדיין.

ברגע האחרון עוד נעשה מאמץ לספק לקונטראס כמות גדולה של נשק ישראלי. לפי נורת', הסכים לכך רבין, בתנאי שהנשק יועבר, בדרך, לאוניה בעלת דגל אחר. רבין עצמו טוען שהוא הסכים רק לספק את הנשק לאמריקאים, ולהניח להם להעבירו למי שהם רוצים.

אולם האוניה לא הגיעה מעולם למטרתה. בלבים הצטוותה להסחוב ולחזור.

כי ב-3 בנובמבר 1985 קרה הדבר ששינה את פני תשמ"ז: שבוועין לבנוני פירסם את דבר מיסתו של מקספארלן לטהראן. למחרת היום הכריז יור הפרלמנט, ראספאנאני, כי מקספארלן בא לבירת איראן מבלי שהוזמן, ושנבלא שם במשך כמה ימים.

הפירסום גרם להלם, שהלך והתרחב ככל שנודעו פרטים נוספים. בארצות-הברית, שבה פועלת עיתונות חופשית, ושבה אין צנזורה, לא ניתן היה לעצור את המפולת, כפי שאפשר — לפחות חלקית — בישראל.

מי גרם לפירסום? היו שחשדו בגורבאניפאר, שהתרגו על כי נפתח ערוץ שני לאיראן מאחורי גבו. היו שחשדו גם בישראלים, מפני שהפירסום עשוי היה לשרר אינטרסים ישראליים ולסכסך בין ארצות-הברית והערבים.

האמת היא, כנראה, שהפירסום בא ממקור איראני, על רקע מילחמת הסיעות בתוככי המישטר של חומייני.

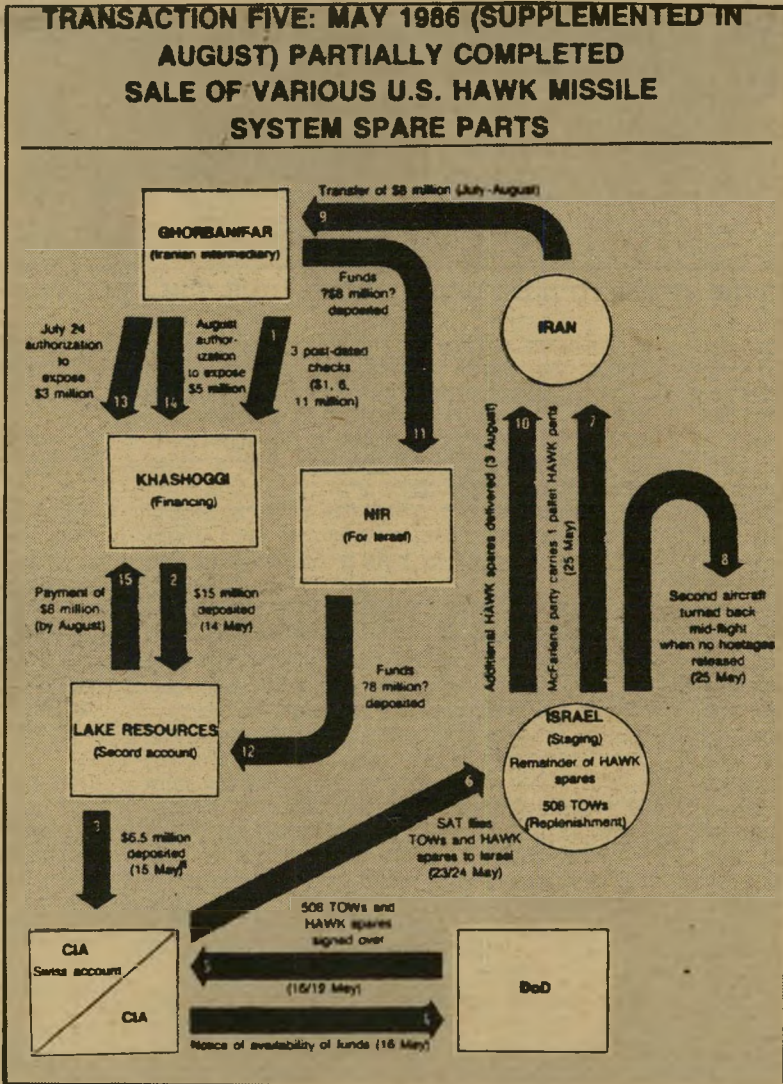
החקירות שבאו כעיקבות הגילוי, ושלא הסתיימו עדיין בתום תשמ"ז, התרכזו רק בפרשה עצמה: העיסקות עם איראן והעברת הכספים לקונטראס. כי השאר ניסו לבדוק מה קרה למיליוני הרולארים, שהתגלגלו בחשבונות סוריים בשווייץ — כספים שניגבו מן האיראנים מעל למחיר הנקוב של אמצעי-הלחימה, ושנעודו לקונטראס. וכנראה גם למימון פעולות-סתר אחרות, אמריקאיות וישראליות.

בדוחיטאואר מופיע שמו של ניר שוב ושוב בהקשר זה. הדוח קובע, על סמך המיסמכים שהגיעו לידו מחברו, כי ניר הוא ששלט בחשבון-הבנק השווייצרי הסודי, אשר דרכו הועברו הכספים ליעדיהם העלומים.

בישראל הוכחו הדברים מכל וכל. נראה כי נערכה בישראל חקירה סודית, שהפריכה את תוכן המיסמכים האמריקאיים. בירושלים נקבע כי שום כסף לא עבר כלל דרך ידיו של ניר, או של כל גוף ישראלי שהוא. לישראל הגיע רק הסכום שנגבה בשלם הראשון של העיסקות — לפני כניסת ניר לעניין — עבור אמצעי-הלחימה שסופקו על ידי ישראל. סכומים אלה שולמו אחרי-כך לאמריקאים, תמורת האמל"ח שסיפקו לחידוש המלאי הישראלי.

במהלך תשמ"ז הגיעו גם האמריקאים לירי המסקנה שניר לא נגע בכסף. הדבר התברר בחקירה של ועדת-הקונגרס.

הפער בין שתי החקירות נובע מעיתויין. ועדת-טאואר עבדה בחיפזון, אספה את אלפי המיסמכים שיכלה לשים עליהם יד לאלתר,

ניר במרכז: דיאגרמה שגויה של דוח טאואר מאי 1986

ניר הבחין שקורה משהו מאחורי גבו. ניר יוצא מכליו לנוכח העיכוב בפעולות מאז ביקורו באן... ניר טילסן מדי יום — ולעיתים קרובות כמה פעמים ביום — ודירבן אותנו להמשיך במישחק המשותף. הופעת "קרוב המישפחה" היתה מלווה בקוריוז נוסף. הוא הביא עימו שי לנשיא — ספריקוראן. כמווהו נגנית רכש נורת' ספר תנ"ך, וביקש שהנשיא ירשם כהקדשה — כלי ציון שם הנמען — פסוק מן הברית החדשה. "פסוק זה חשוב כי זוהי התייחסות של הברית החדשה לאברהם, הנחשב כעניי המוסלמים, היהודים והנוצרים כאבי כל אומות העולם." נראה כי ידעותיו של קציני הנחתים בתנ"ך היו שיטחיות למדי.

בהודמות מאוחרות זו רשם נורת' גם כמה הערות על יחסיו עם ניר, שהעירו על ראיתו של ניר כסוויים. "מהבחינה המיבצעית, סידוריהקשר הנכבדים עם ניר של פיקוד-זיפוקה.

ניר, חולש למעשה על גישתנו לאיראנים, ועל כן אנחנו מוצאים את עצמנו לעיתים קרובות כשאנחנו מגיבים על מאמציו, בעלי הכוונות הטובות."

כפעם הראשונה נאמר כאן בכיורו: ניר שלט במישחק האמריקאים נהנו על פי הנחותיו.

הוסיף נורת': "אנחנו מאמינים שכשיו שיש לנו הודמות לשנות את היחסים כך שניר יהיה בעל תפקיד של סיוע, ולא ימשיך לשלוט בעניין כבורם ראש... בשעת שינוי מעמדו של ניר עלינו לנהוג כך שהוא — ואתם מאנשי-מישלתו שהם בסוד העניינים — ימשיכו לראות שהעניין הוא עדיין, מיפעל משותף."

המוזיכה היפהיה

ימצאותם של מיסמכים אלה היא כמעט בגדר קוריוז. נורת' השמיד את כל המיסמכים שהיו ברשותו במגרסה של משרדו, גם בשעה שהחוקרים ישבו בחדר השני. עזרה לו בכך מזכירתו יפהפיה, פון הול, שגם היא כיכבה השנה בתיקשות האמריקאית. בגלל יופיה המהמם ונאמנותה המחולטת לקציני הנחתים הנאה, היו רבים משוכנעים שהיחסים ביניהם אינטימיים יותר. אולם אין לדבר כל יסוד.

"אולי" ופון הצליחו להשמיד את כל המיסמכים מלבד אחד, שנעלם מעיניהם. זה היה דווקא המיסמך המכריע שגרם למספולת: המיסמך שדיבר על העברת הכספים לקונטראס.

התיכונות הפנימי-משרדית העניפה של נורת', ששימשה את ועדת-טאואר, נשמרה בדרך מיקרה. נורת' לא ידע כי כל התיכונות שלו, שהיתה אמורה להיות מושמדת לאלתר, נשמרת במקום אחר.

התכתובת בין נורת' והמומנה עליו נעשתה באמצעות המחשב

* הטבלה מראה שאיראן שילמה לנורבאניפאר, זה שלים לניר, זה העביר לחשבון הסודי בשווייץ. ומשם הגיע הכסף לחאשוקג' ולסייאי, ששלח את הנשק לישראל, שהעבירה אותו לאיראן. בחקירת הקונגרס החבר שחבספ לא הגיע כלל לישראל או לניר.